

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет транспортних систем

Кафедра філософії та педагогіки професійної підготовки

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи

з дисципліни

«Організація та методика виховної роботи

в закладах професійної (професійно-технічної) освіти»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

за дистанційною формою навчання

Харків

2026

УДК 377.091.33:37.013.42

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Організація та методика виховної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної та заочної форми навчання за дистанційною формою навчання за професійними програмами А5.32 Професійна освіта. Електроніка, метрологія та радіотелекомунікації, А5.38 Професійна освіта. Транспорт [електронне видання] / уклад.: Бондаренко В.В., Ярмач Т.В., Сук О.Є., Філіпенко Л.В., Коява Д.З.. Харків : ХНАДУ, 2026. 37 с.

ЗМІСТ

Передмова.....	5
Загальні методичні рекомендації.....	8
Практичне заняття № 1. Теоретичні основи виховної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.....	12
Практичне заняття № 2. Планування виховної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.....	15
Практичне заняття № 3. Форми, методи та сучасні технології виховної роботи.....	18
Практичне заняття № 4. Організація діяльності класного керівника (куратора) навчальної групи.....	21
Практичне заняття № 5. Національно-патріотичне, громадянське та правове виховання здобувачів освіти.....	24
Практичне заняття № 6. Організація роботи з батьками та взаємодія із громадськістю.....	27
Практичне заняття № 7. Профілактика булінгу, конфліктів та формування безпечного освітнього середовища.....	30
Практичне заняття № 8. Інноваційні технології організації виховної роботи в умовах цифровізації освіти.....	33
Рекомендована література.....	36

Передмова

Сучасна система професійної (професійно-технічної) освіти України перебуває в умовах глибокої трансформації, зумовленої суспільними, економічними, технологічними та соціокультурними змінами. Реформування освітньої галузі, інтеграція до європейського освітнього простору, цифровізація освітнього процесу, розвиток дуальної освіти, а також виклики, пов'язані з воєнним станом, суттєво змінюють вимоги до професійної діяльності сучасного педагога. У цих умовах особливого значення набуває не лише якісна професійна підготовка майбутніх фахівців, а й організація ефективної виховної роботи, спрямованої на формування особистості, здатної до відповідальної професійної діяльності, громадянської активності, соціальної взаємодії та безперервного саморозвитку.

Виховна робота у закладах професійної (професійно-технічної) освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу. Вона охоплює широкий спектр напрямів діяльності: національно-патріотичне, громадянське, правове, моральне, трудове, екологічне, естетичне, фізичне та превентивне виховання, сприяє професійному становленню здобувачів освіти, формуванню їхньої системи цінностей, розвитку соціальної відповідальності, комунікативної культури та готовності до активної участі в житті суспільства.

Особливістю сучасної виховної роботи є її орієнтація на особистість здобувача освіти, повагу до його гідності, потреб, інтересів та індивідуальних можливостей. Педагог уже не виступає виключно джерелом знань або організатором окремих заходів. Він стає наставником, фасилітатором, модератором освітньої взаємодії, який створює умови для самореалізації молодшої людини, підтримує її професійне й особистісне зростання, допомагає адаптуватися до сучасних соціальних викликів.

Значного розвитку набувають цифрові технології, які відкривають нові можливості для організації виховної діяльності. Онлайн-платформи, соціальні мережі, інтерактивні сервіси, віртуальні освітні середовища стали ефективними інструментами комунікації, співпраці, проведення виховних заходів, реалізації волонтерських, громадянських та творчих проєктів. Водночас цифровізація висуває нові вимоги до професійної компетентності педагога, його цифрової культури, медіаграмотності та здатності організовувати безпечне освітнє середовище.

Особливого значення виховна робота набуває в умовах воєнного стану. Сьогодні вона спрямована не лише на розвиток професійних компетентностей, а й на формування стійкості, психологічної витривалості, громадянської відповідальності, поваги до держави, культури й історії України, готовності до

взаємодопомоги, волонтерської діяльності та активної участі у відбудові країни. Саме тому майбутній педагог професійної освіти повинен володіти сучасними методиками виховної роботи, уміти ефективно взаємодіяти із здобувачами освіти, їхніми родинами, громадськістю, роботодавцями та соціальними партнерами.

Методичні вказівки розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності А5.32 «Професійна освіта. Електроніка, метрологія та радіотелекомунікації» та А5.38 «Професійна освіта (Транспорт)». Їх основною метою є надання студентам методичної підтримки під час підготовки до практичних занять, виконання самостійної роботи та формування професійних компетентностей, необхідних для організації виховної діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Видання містить рекомендації щодо підготовки до практичних занять, завдання для самостійної роботи, практичні вправи, контрольні запитання та рекомендовану літературу. Використання запропонованих матеріалів сприятиме розвитку педагогічного мислення, умінню аналізувати реальні професійні ситуації, приймати педагогічно доцільні рішення та творчо застосовувати набуті знання у майбутній професійній діяльності.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Дисципліна «**Організація та методика виховної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти**» належить до циклу професійної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти та спрямована на формування знань, умінь і практичних навичок щодо організації, планування та реалізації виховної діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Основною формою опрацювання навчального матеріалу є поєднання самостійної роботи здобувачів освіти з участю у практичних заняттях. Самостійна робота передбачає опрацювання лекційного матеріалу, нормативно-правових документів, наукових джерел, підготовку до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, аналіз педагогічних ситуацій, підготовку доповідей, презентацій та творчих проєктів.

Підготовку до кожного практичного заняття доцільно здійснювати за таким алгоритмом:

1. Ознайомитися з темою, метою та переліком компетентностей.
2. Опрацювати рекомендовану літературу.
3. Повторити основні теоретичні положення.
4. Виконати завдання для самостійної роботи.
5. Підготувати відповіді на контрольні запитання.
6. Проаналізувати педагогічні ситуації та кейси.
7. За потреби підготувати презентацію або повідомлення.

Під час виконання практичних завдань студентам рекомендується використовувати сучасні цифрові інструменти (Google Classroom, Moodle, Google Forms, Padlet, Mentimeter, Canva, Kahoot, Zoom, Microsoft Teams тощо), які дозволяють ефективно організовувати освітню взаємодію, проводити опитування, створювати інтерактивні матеріали та презентувати результати власної роботи.

Особливу увагу необхідно приділяти дотриманню принципів академічної доброчесності. Письмові роботи мають бути виконані самостійно, із коректним використанням наукових джерел, належним оформленням посилань та повагою до авторського права. Використання цифрових сервісів і систем штучного інтелекту допускається як допоміжний інструмент для пошуку інформації, структурування матеріалу чи вдосконалення стилю викладу, однак остаточна відповідальність за зміст, достовірність і академічну доброчесність роботи покладається на здобувача освіти.

Оцінювання результатів навчання здійснюється з урахуванням повноти та глибини засвоєння теоретичного матеріалу, здатності застосовувати знання

для розв'язання практичних завдань, аргументованості висновків, творчого підходу до виконання завдань, уміння працювати з нормативними документами, сучасними цифровими ресурсами та науковою літературою.

Запропоновані у виданні практичні завдання мають рекомендаційний характер і можуть адаптуватися викладачем відповідно до особливостей освітньої програми, специфіки навчальної групи, сучасних викликів професійної освіти та умов організації освітнього процесу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Система професійної (професійно-технічної) освіти спрямована не лише на надання здобувачам практичних навичок та опанування робітничих професій, а й на формування цілісної, гармонійно розвиненої особистості. У контексті сьогодення виховна робота в ЗПТО набуває особливого значення, оскільки вона виступає фундаментом для соціалізації молоді, розвитку громадянської відповідальності, свідомого ставлення до праці та готовності до викликів ринку праці.

Опанування теоретичних основ виховної роботи є першим необхідним кроком для майбутнього педагога. Це дозволяє усвідомити ключові мету, завдання та принципи виховного процесу, а також орієнтуватися в сучасних нормативно-правових вимогах і педагогічних підходах, що забезпечують формування безпечного, підтримувального та розвивального освітнього середовища.

Основні категорії та поняття: виховання; виховний процес; виховна робота; система виховної роботи; педагогічна діяльність; педагогічна взаємодія; професійне виховання; громадянське виховання; національно-патріотичне виховання; цінності; компетентнісний підхід; особистісно орієнтований підхід; діяльнісний підхід; партнерська взаємодія; освітнє середовище; виховний простір; здобувач освіти; куратор академічної групи; наставництво; соціалізація; професійна ідентичність; педагогічна підтримка; виховний захід; форми, методи та засоби виховання; цифрове освітнє середовище; академічна доброчесність; громадянська компетентність; соціальна відповідальність.

1. Виховання як соціально-педагогічний феномен

Виховання є одним із найдавніших соціальних явищ, яке виникло разом із людським суспільством. Упродовж усієї історії розвитку цивілізації воно виконувало надзвичайно важливу місію - забезпечувало передачу молодому поколінню соціального досвіду, моральних норм, культурних традицій, духовних цінностей та професійних умінь. Саме через виховання відбувається становлення особистості, формування її світогляду, життєвих переконань, громадянської позиції та готовності до активної участі в житті суспільства.

Сучасна педагогічна наука розглядає виховання не як систему окремих заходів або виховних годин, а як безперервний, цілеспрямований, системний процес розвитку особистості, що здійснюється у взаємодії педагога, здобувача освіти, сім'ї, громадськості та соціального середовища.

Особливої актуальності виховна діяльність набуває у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Саме тут формується майбутній робітник, фахівець, громадянин України, людина, яка невдовзі стане повноправним учасником виробничих процесів та суспільного життя.

2. Особливості виховної роботи у професійній освіті

Заклади професійної освіти мають власну специфіку. На відміну від загальноосвітньої школи, вони здійснюють не лише загальний розвиток особистості, а й професійне становлення майбутнього кваліфікованого працівника.

Саме тому виховна робота повинна бути тісно пов'язана із майбутньою професією.

Наприклад, під час підготовки майбутніх автомеханіків важливо виховувати не лише дисциплінованість чи відповідальність, а й культуру безпечної праці, професійну етику, відповідальність за життя інших людей, адже від якості ремонту транспортного засобу може залежати безпека пасажирів.

Якщо ж ідеться про майбутніх логістів або диспетчерів транспортної галузі, виховна робота повинна сприяти розвитку організованості, стресостійкості, культури спілкування, уміння працювати в команді, швидко приймати рішення та нести відповідальність за їх наслідки.

Таким чином, виховання у професійній освіті поступово набуває компетентнісного характеру, поєднуючи професійну підготовку із розвитком особистісних якостей.

3. Мета, основні завдання, принципи та напрями виховної роботи

Метою сучасної виховної роботи є формування гармонійно розвиненої, соціально активної, конкурентоспроможної особистості, здатної до професійної діяльності, саморозвитку, громадянської відповідальності та навчання протягом життя.

В умовах війни ця мета значно розширюється. Виховання покликане формувати патріотизм, стійкість, готовність допомагати іншим, повагу до української державності, культури, історії та національної ідентичності.

Саме тому сучасний педагог професійної освіти дедалі частіше стає наставником, який допомагає молодій людині не лише здобути професію, а й знайти своє місце у суспільстві. До основних завдань виховної роботи належать: формування громадянської компетентності; розвиток національної свідомості; виховання поваги до Конституції України та законів держави; формування професійної культури; розвиток моральних якостей; формування здорового способу життя; виховання екологічної культури; розвиток цифрової грамотності; профілактика негативних явищ серед молоді; розвиток культури академічної доброчесності; підтримка психологічного благополуччя здобувачів освіти.

Організація виховного процесу ґрунтується на принципах: гуманізму; людиноцентризму; демократизму; добровільності; партнерства; системності; культуровідповідності; природовідповідності; індивідуального підходу; безперервності; інтеграції навчання та виховання.

У сучасних умовах виховна діяльність реалізується за такими напрямками: національно-патріотичне; громадянське; моральне; правове;

трудове; екологічне; художньо-естетичне; фізичне; превентивне; професійне; цифрове; медіаграмотність; волонтерська діяльність.

Питання для обговорення

1. Що таке виховання?
2. Якою є мета сучасної виховної роботи?
3. Які особливості виховання у закладах професійної освіти?
4. Які принципи виховної діяльності є визначальними?
5. Які сучасні виклики впливають на організацію виховної роботи?
6. Чому виховання не можна відокремлювати від професійної підготовки?
- 7.

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть схему «Структура сучасної виховної роботи в закладі професійної освіти».

Завдання 2. Порівняйте виховну роботу в загальноосвітній школі та закладі професійної освіти.

Завдання 3. Розробіть модель сучасного педагога-організатора виховної роботи.

Завдання 4. Запропонуйте три сучасні виховні заходи, які можна провести в дистанційному форматі.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати Закон України «Про освіту».
2. Опрацювати Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту».
3. Ознайомитися з Концепцією національно-патріотичного виховання.
4. Підготувати повідомлення «Роль виховання у формуванні сучасного кваліфікованого робітника».
5. Розробити інфографіку «Основні напрями виховної роботи».

Творче завдання

Напишіть педагогічне есе на тему: «Яким має бути сучасний педагог, щоб його пам'ятали через багато років?». Обсяг - 2–3 сторінки.

Тестові завдання:

1. Виховання - це:

- а) процес передачі знань;
- б) система контролю;
- в) цілеспрямований процес формування особистості;
- г) професійне навчання.

2. Основною метою виховної роботи є:

- а) контроль поведінки;
- б) організація дозвілля;
- в) формування гармонійно розвиненої особистості;
- г) проведення масових заходів.

3. До принципів виховної роботи належить:

- а) гуманізм;
- б) партнерство;
- в) системність;
- г) усі відповіді правильні.

Запам'ятайте!

- Виховна робота є невід'ємною складовою освітнього процесу і спрямована на всебічний розвиток особистості, її професійне становлення та соціалізацію.
- Основною метою виховної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти є формування компетентного, відповідального, свідомого громадянина й конкурентоспроможного фахівця.
- Організація виховної роботи ґрунтується на принципах гуманізму, людиноцентризму, партнерства, демократизму, системності, безперервності та індивідуального підходу.
- Ефективність виховного процесу забезпечується спільною діяльністю педагогів, здобувачів освіти, батьків, роботодавців і громадськості.
- Сучасний педагог є не лише джерелом знань, а й наставником, фасилітатором, організатором взаємодії та особистісного розвитку здобувачів освіти.
- У сучасних умовах виховна діяльність повинна поєднувати традиційні педагогічні цінності із сучасними цифровими технологіями та інноваційними формами роботи.
- В умовах воєнного стану особливого значення набувають громадянське, національно-патріотичне, моральне та психологічне виховання, спрямовані на формування стійкості, взаємопідтримки й відповідальності.

Рекомендована література:

Основна: 1, 7, 8, 12,

Додаткова: 13

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Планування виховної роботи є ключовим інструментом алгоритмізації та систематизації педагогічної діяльності в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Від чіткості, послідовності та обґрунтованості сформованого плану залежить не лише цілеспрямованість виховного впливу, а й можливість створення цілісного безпечного та підтримувального освітнього середовища. Ефективне планування дозволяє узгодити стратегічні завдання держави у сфері виховання із реальними потребами, інтересами та віковими особливостями здобувачів робітничих професій.

Зміст практичного заняття покликаний сформулювати у майбутніх педагогів системні вміння аналізувати нормативно-правові вимоги, розробляти календарно-тематичні та перспективні плани, а також обирати дієві форми й методи виховної роботи. Опанування алгоритмами планування забезпечить перехід від епізодичних виховних заходів до цілеспрямованого, гнучкого та результативного виховного процесу в закладах П(ПТ)О.

Основні категорії та поняття: Планування виховної роботи, перспективний план, календарний план, виховний захід, циклограма, педагогічне проєктування, моніторинг, аналіз виховної діяльності, виховна система, освітнє середовище, педагогічна взаємодія, індивідуальний підхід, компетентнісний підхід.

1. Планування як функція педагогічного управління

Планування є однією з найважливіших функцій педагогічного управління. Воно забезпечує цілеспрямованість виховного процесу, допомагає передбачити результати діяльності, координувати дії всіх учасників освітнього процесу та раціонально використовувати час і ресурси.

Досвідчені педагоги часто говорять: *«Добре спланований захід — це вже половина його успіху»*. І справді, навіть найкраща виховна ідея може не дати результату, якщо вона не враховує особливостей студентської групи, умов навчання чи актуальних потреб молоді.

У сучасних умовах планування перестало бути жорсткою схемою. Воно повинно бути гнучким, мобільним і здатним швидко адаптуватися до нових викликів.

2. Принципи та види планування виховної роботи

Планування виховної роботи здійснюється на основі низки принципів:

Цілеспрямованість передбачає чітке визначення мети та очікуваних результатів;

Системність забезпечує логічний взаємозв'язок усіх виховних заходів.

Комплексність означає охоплення всіх напрямів виховання.

Наступність забезпечує послідовність виховного впливу.

Гнучкість дозволяє оперативно реагувати на зміни суспільної ситуації.

Реалістичність передбачає врахування реальних можливостей закладу освіти.

У практиці закладів професійної освіти використовують кілька видів планування:

Перспективне планування визначає стратегічні напрями виховної діяльності на навчальний рік.

Календарне планування деталізує діяльність на місяць або семестр.

Оперативне планування застосовується під час організації окремих виховних заходів.

Індивідуальне планування використовується під час роботи зі здобувачами освіти, які потребують особливої педагогічної підтримки.

3. Структура плану виховної роботи та цифрові інструменти планування

Якісний план виховної роботи зазвичай містить: аналіз результатів попереднього року; мету та основні завдання; основні напрями виховної діяльності; календар заходів; відповідальних осіб; очікувані результати; критерії оцінювання ефективності.

Сучасний план не є простим переліком свят або виховних годин. Він являє собою комплексний документ, який інтегрує навчальну, виховну, волонтерську, громадянську, профорієнтаційну та соціальну діяльність.

Сьогодні педагог може використовувати Google Calendar, Microsoft Planner, Trello, Notion, Padlet, Google Workspace, Microsoft Teams та інші цифрові сервіси для планування виховної діяльності.

Такі інструменти дозволяють спільно працювати над планом, швидко вносити зміни, координувати діяльність викладачів та інформувати студентів про майбутні заходи.

Питання для обговорення

1. Чому планування є основою ефективної виховної роботи?
2. Які принципи сучасного планування є найважливішими?
3. Чим відрізняються перспективний і календарний плани?
4. Які цифрові інструменти можуть використовуватися під час планування?
5. Як оцінити ефективність реалізації плану виховної роботи?

Практичні завдання

1. Проаналізуйте реальний або умовний план виховної роботи та визначте його сильні й слабкі сторони.
2. Розробіть фрагмент календарного плану виховної роботи академічної групи на один місяць.
3. Запропонуйте три виховні заходи, присвячені розвитку громадянської компетентності, та визначте очікувані результати їх проведення.

4. Доберіть цифрові сервіси, які допоможуть організувати підготовку й проведення виховного заходу.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте нормативні документи, що регламентують організацію виховної роботи в закладах професійної освіти.

2. Розробіть перспективний план виховної роботи академічної групи на семестр.

3. Створіть календар виховних заходів із використанням одного із цифрових сервісів.

4. Підготуйте повідомлення на тему «Сучасні підходи до планування виховної роботи».

5.

Творче завдання

Напишіть есе на тему: «Чи може імпровізація замінити педагогічне планування?» Обсяг - 2–3 сторінки.

Тести для самоконтролю

1. Планування виховної роботи - це:

- а) складання графіка занять;
- б) перелік святкових заходів;
- в) процес визначення мети, змісту, форм, методів і результатів виховної діяльності;
- г) контроль виконання роботи.

2. Який принцип передбачає можливість оперативного внесення змін до плану?

- а) системність;
- б) наступність;
- в) гнучкість;
- г) гуманізм.

3. До цифрових інструментів планування належить:

- а) Google Calendar;
- б) Trello;
- в) Microsoft Planner;
- г) усі відповіді правильні.

Запам'ятайте!

- Планування є основою організації ефективної виховної роботи та забезпечує її системність, цілеспрямованість і результативність.
- План виховної роботи має бути реалістичним, гнучким і враховувати сучасні умови функціонування закладу освіти.
- Під час планування необхідно враховувати вікові, професійні та індивідуальні особливості здобувачів освіти.

- Планування не обмежується складанням переліку заходів — воно передбачає визначення мети, очікуваних результатів, відповідальних осіб і критеріїв оцінювання.
- Цифрові інструменти значно розширюють можливості організації, координації та моніторингу виховної діяльності.
- Ефективний план виховної роботи є динамічним документом, який може коригуватися відповідно до актуальних потреб студентської молоді та змін у суспільстві.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Успіх виховної роботи визначається не лише тим, що педагог прагне сформувати у здобувачів освіти, а й як він це робить. Навіть найкраща виховна ідея може залишитися лише добрим наміром, якщо педагог використовує одноманітні, застарілі або нецікаві для молоді форми роботи. Сучасні здобувачі освіти живуть у цифровому світі, швидко сприймають інформацію, цінують свободу вибору, практичність і можливість бути активними учасниками освітнього процесу. Саме тому сьогодні особливого значення набуває професійна майстерність педагога, його здатність творчо добирати форми, методи й технології виховної діяльності.

Сучасний педагог уже не обмежується проведенням традиційної виховної години. Він організовує тренінги, дебати, квести, волонтерські проєкти, професійні майстер-класи, інтерактивні дискусії, використовує цифрові сервіси та соціальні мережі для підтримання постійної комунікації зі здобувачами освіти. Саме різноманітність форм і методів робить виховний процес живим, змістовним та ефективним.

Основні категорії та поняття

Форма виховної роботи; метод виховання; педагогічна технологія; інтерактивне навчання; тренінг; дискусія; дебати; квест; проєктна діяльність; волонтерство; кейс-метод; фасилітація; педагогічний супровід; цифрові технології; гейміфікація; рефлексія.

1. Форми виховної роботи: різноманіття можливостей

Форма виховної роботи - це спосіб організації взаємодії педагога та здобувачів освіти, який визначає структуру, зміст і характер спільної діяльності. Від правильно обраної форми залежить активність учасників, їхня зацікавленість та ефективність виховного впливу.

У сучасних закладах професійної освіти використовуються індивідуальні (бесіда, консультація, наставництво), групові (дискусія, круглий

стіл, тренінг, воркшоп) та масові форми роботи (конференції, форуми, благодійні акції, фестивалі, флешмоби, тематичні тижні).

Особливої популярності набувають інтерактивні форми. Наприклад, замість традиційної лекції про академічну доброчесність педагог може організувати рольову гру «Суд над плагіатом», де студенти виступають у ролі експертів, адвокатів і членів комісії з академічної доброчесності. Такий формат не лише зацікавлює, а й допомагає глибше зрозуміти проблему.

2. Методи виховання та їх педагогічний потенціал

Методи виховання - це способи педагогічного впливу на свідомість, почуття, поведінку та діяльність здобувачів освіти з метою формування їхніх особистісних і професійних якостей.

У педагогічній практиці застосовуються методи переконання, прикладу, вправлення, заохочення, педагогічної вимоги, створення виховних ситуацій, громадської думки, самооцінювання та самовиховання.

Жоден метод не є універсальним. Наприклад, під час формування культури безпечної праці майбутніх автомеханіків значно ефективніше змодельовати виробничу ситуацію та запропонувати студентам знайти правильне рішення, ніж просто прочитати правила техніки безпеки. Саме тому сучасний педагог поєднує різні методи, враховуючи особливості групи та конкретну педагогічну ситуацію.

3. Сучасні педагогічні технології виховної роботи

Сьогодні виховний процес дедалі більше орієнтується на активну участь здобувачів освіти. Тому поряд із традиційними методами широко застосовуються інтерактивні педагогічні технології: проєктне навчання, тренінгові технології, технологія розвитку критичного мислення, технології співпраці, фасилітації, коучингу, гейміфікації та цифрові технології.

У професійній освіті особливо ефективними є волонтерські проєкти, професійні майстер-класи, виробничі квести, зустрічі з роботодавцями, хакатони, майстерні професійного розвитку.

Наприклад, під час проведення Тижня безпеки дорожнього руху студенти транспортних спеціальностей можуть не лише брати участь у тематичних бесідах, а й розробляти соціальну рекламу, проводити інформаційні кампанії для школярів, створювати відеоролики та інтерактивні плакати. Така діяльність сприяє формуванню відповідальності, командної роботи, лідерських якостей і професійної ідентичності.

Питання для обговорення

1. Що таке форма виховної роботи? Чим вона відрізняється від методу?
2. Які сучасні інтерактивні форми виховної роботи є найбільш ефективними?
3. Які методи виховання найкраще сприяють розвитку відповідальності майбутніх фахівців?

4. У чому переваги використання педагогічних технологій у виховній діяльності?

5. Які цифрові інструменти можна використовувати під час проведення виховних заходів?

Практичні завдання

1. Доберіть оптимальні форми й методи виховної роботи для проведення Тижня академічної доброчесності.

2. Розробіть сценарій інтерактивного виховного заходу для здобувачів освіти транспортних спеціальностей.

3. Створіть таблицю «Форма - метод - педагогічна технологія - очікуваний результат».

4. Запропонуйте цифрові інструменти для проведення онлайн-виховного заходу.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте порівняльну характеристику традиційних та інтерактивних форм виховної роботи.

2. Розробіть план проведення виховного заходу з використанням інтерактивних методів.

3. Створіть презентацію «Сучасні педагогічні технології у виховній роботі».

4. Проаналізуйте досвід одного із закладів професійної освіти щодо використання інноваційних форм виховної діяльності.

Творче завдання

Розробіть авторський сценарій виховного заходу для здобувачів освіти транспортного профілю із застосуванням сучасних інтерактивних технологій. Передбачте мету, очікувані результати, використані методи, цифрові інструменти та способи оцінювання ефективності.

Тести для самоконтролю:

1. Форма виховної роботи - це:

- а) спосіб контролю знань;
- б) спосіб організації виховної діяльності;
- в) метод оцінювання;
- г) педагогічний принцип.

2. До інтерактивних форм виховної роботи належить:

- а) тренінг;
- б) дебати;
- в) квест;
- г) усі відповіді правильні.

3. До сучасних педагогічних технологій належить:

- а) гейміфікація;
- б) проєктне навчання;

- в) фасилітація;
- г) усі відповіді правильні.

Запам'ятайте!

- Форми, методи й технології виховної роботи взаємопов'язані та визначають ефективність педагогічного впливу.
- Вибір форм і методів має залежати від мети виховання, особливостей студентського колективу та конкретної педагогічної ситуації.
- Інтерактивні технології сприяють активній участі здобувачів освіти, розвитку критичного мислення, комунікативних умінь і командної роботи.
- Цифрові технології не замінюють живого педагогічного спілкування, але значно розширюють можливості організації сучасної виховної діяльності.
- Найкращі результати досягаються завдяки творчому поєднанню традиційних і сучасних форм виховної роботи.

Рекомендована література:

Основна: 2, 7, 8 11

Додаткова: 16, 19

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

КУРАТОР АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ ЯК ОРГАНІЗАТОР ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Успішність виховної роботи залежить не лише від програм, планів чи сучасних педагогічних технологій. Насамперед вона залежить від особистості педагога, який щодня працює зі здобувачами освіти, підтримує їх у складних життєвих ситуаціях, допомагає адаптуватися до нового колективу, знайти своє місце в професії та повірити у власні сили. Саме такою людиною у закладі професійної освіти є куратор академічної групи.

Для багатьох студентів куратор стає першою людиною, до якої вони звертаються не лише з навчальними питаннями, а й тоді, коли виникають труднощі у спілкуванні, професійному самовизначенні чи особистому житті. Особливо це відчутно сьогодні, коли українська молодь навчається в умовах війни, постійних стресів, дистанційного або змішаного навчання. У таких умовах куратор дедалі більше виконує роль наставника, фасилітатора, організатора освітньої взаємодії та психологічної підтримки.

Саме тому сучасний куратор має бути не лише хорошим викладачем, а й лідером, організатором, комунікатором, мотиватором і прикладом професійної культури для своїх вихованців.

Основні категорії та поняття: куратор академічної групи; наставництво; педагогічний супровід; адаптація; студентський колектив; лідерство; педагогічне спілкування; педагогічна підтримка; партнерська взаємодія; професійна етика педагога; індивідуальна виховна робота; кураторська година; освітнє середовище; студентське самоврядування.

1. Куратор академічної групи як ключова фігура виховного процесу

Куратор академічної групи є одним із головних організаторів виховної роботи в закладі професійної освіти. Він координує діяльність студентського колективу, сприяє адаптації першокурсників, організовує виховні заходи, підтримує комунікацію між здобувачами освіти, викладачами, адміністрацією, батьками та роботодавцями.

У сучасній педагогіці діяльність куратора значно виходить за межі традиційного проведення виховних годин. Його місія полягає у створенні сприятливого освітнього середовища, де кожен студент відчуває себе потрібним, захищеним і мотивованим до професійного розвитку.

2. Основні функції куратора академічної групи

Діяльність куратора охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів.

Організаційна функція передбачає планування та координацію виховної роботи, організацію колективних творчих справ, професійних зустрічей, екскурсій, волонтерських акцій.

Виховна функція полягає у формуванні громадянської відповідальності, професійної етики, культури спілкування, патріотизму, правової культури та здорового способу життя.

Діагностична функція дає змогу своєчасно виявляти труднощі адаптації, проблеми міжособистісного спілкування, навчальної мотивації чи емоційного стану студентів.

Комунікативна функція забезпечує ефективну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу.

Мотиваційна функція спрямована на підтримку навчальної активності, професійного саморозвитку та участі здобувачів освіти у громадському житті.

3. Професійний портрет сучасного куратора

Сучасний куратор - це педагог нової формації. Він володіє не лише предметними знаннями, а й розвиненими комунікативними навичками, емоційним інтелектом, цифровою компетентністю, умінням працювати в команді та конструктивно розв'язувати конфлікти.

Особливо цінною є здатність куратора будувати довірливі стосунки зі студентами. Молоді люди швидко відчувають щирість і небайдужість педагога. Якщо вони знають, що можуть звернутися до куратора за порадою

чи підтримкою, формується атмосфера взаємної поваги, відкритості та психологічної безпеки.

У сучасних умовах куратор має також володіти цифровими інструментами комунікації, використовувати електронні журнали, навчальні платформи, месенджери та соціальні мережі для підтримання постійного зв'язку зі студентами.

4. Робота куратора в умовах воєнного стану

Війна суттєво змінила зміст діяльності куратора. Сьогодні він дедалі частіше виконує роль людини, яка допомагає студентам зберегти психологічну рівновагу, підтримує їхню мотивацію до навчання, організовує благодійні ініціативи, волонтерську діяльність та заходи національно-патріотичного виховання.

Наприклад, багато кураторів організовують онлайн-зустрічі зі своїми групами навіть тоді, коли немає навчальних занять. Такі зустрічі допомагають підтримувати відчуття єдності колективу, обговорювати актуальні події, ділитися переживаннями та планувати спільні добродійні проєкти. Саме в таких ситуаціях проявляється справжня педагогічна майстерність, адже іноді звичайна щира розмова має більший виховний ефект, ніж десятки формально проведених заходів.

Питання для обговорення

1. Якою є роль куратора академічної групи в сучасному закладі професійної освіти?
2. Які професійні та особистісні якості повинен мати сучасний куратор?
3. Як змінилися функції куратора в умовах цифровізації освіти та воєнного стану?
4. Чому довіра між куратором і студентами є основою ефективної виховної роботи?
5. Які цифрові сервіси допомагають куратору організовувати взаємодію зі студентами?

Практичні завдання

1. Складіть посадовий портрет сучасного куратора академічної групи.
2. Розробіть план кураторської години на тему «Моя майбутня професія - моя відповідальність».
3. Запропонуйте заходи, які допоможуть згуртувати академічну групу на початку навчального року.
4. Розробіть алгоритм дій куратора у випадку тривалої відсутності студента на заняттях.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте нормативні документи, що визначають діяльність куратора академічної групи.

2. Підготуйте повідомлення на тему «Педагогічне наставництво як умова успішної адаптації першокурсників».
3. Розробіть пам'ятку для куратора «10 правил ефективного педагогічного спілкування».
4. Проаналізуйте досвід одного із закладів професійної освіти щодо організації кураторської роботи.

Творче завдання

Напишіть есе на тему: «Куратор, якого пам'ятають усе життя: яким він має бути?» (2-3 сторінки.)

Тести для самоконтролю

1. Основною метою діяльності куратора академічної групи є:

- а) контроль відвідування занять;
- б) оформлення документації;
- в) організація виховної роботи та педагогічний супровід студентів;
- г) контроль успішності.

2. До функцій куратора належить:

- а) діагностична;
- б) організаційна;
- в) комунікативна;
- г) усі відповіді правильні.

3. Яка якість є однією з найважливіших для сучасного куратора?

- а) авторитарність;
- б) байдужість;
- в) емпатія;
- г) жорсткий контроль.

Запам'ятайте!

- Куратор академічної групи є ключовою фігурою у виховній системі закладу професійної освіти.
- Головне завдання куратора - створити умови для успішної адаптації, особистісного розвитку та професійного становлення здобувачів освіти.
- Ефективна кураторська діяльність ґрунтується на партнерстві, довірі, повазі та постійній взаємодії зі студентами.
- Сучасний куратор поєднує ролі педагога, наставника, фасилітатора, організатора, консультанта та лідера студентського колективу.
- В умовах цифровізації освіти куратор має володіти сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями та використовувати їх для підтримки ефективної взаємодії.

- В умовах воєнного стану особливого значення набувають психологічна підтримка здобувачів освіти, розвиток згуртованості колективу та формування стійкості до життєвих викликів.

Рекомендована література:

Основна: 8, 11, 16

Додаткова: 17

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ ТА ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Виховання майбутнього фахівця неможливе без співпраці всіх, хто впливає на його становлення. Якщо ще кілька десятиліть тому заклад освіти розглядався як головний осередок виховання, то сьогодні зрозуміло, що успішне формування особистості відбувається лише за умови партнерської взаємодії педагогів, сім'ї, роботодавців, громадських організацій, органів місцевого самоврядування та інших соціальних інституцій.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах воєнного стану. Багато сімей пережили евакуацію, втрату домівок, тривалу розлуку, психологічні труднощі. Саме тому сучасний педагог має не лише навчати, а й об'єднувати навколо здобувача освіти людей, здатних підтримати його професійний і особистісний розвиток.

Водночас професійна освіта тісно пов'язана з майбутньою професійною діяльністю. Саме тому партнерство з підприємствами, громадськими організаціями, благодійними фондами, волонтерами, ветеранами, органами місцевої влади та професійними асоціаціями сьогодні стає одним із найважливіших напрямів виховної роботи. Таке партнерство дозволяє зробити виховання не лише змістовним, а й максимально наближеним до реального життя.

Основні категорії та поняття: соціальне партнерство; громадськість; батьківська громадськість; роботодавці; громадська організація; волонтерська діяльність; професійне партнерство; взаємодія; комунікація; освітня спільнота; наставництво; профорієнтація; благодійність; корпоративна соціальна відповідальність; громадянське виховання.

1. Партнерство як основа сучасної виховної роботи

Одним із головних принципів сучасної освіти є педагогіка партнерства. Вона передбачає взаємну повагу, довіру, відповідальність та співпрацю між усіма учасниками освітнього процесу. Заклад професійної освіти вже давно

перестав бути закритою системою. Він активно взаємодіє із зовнішнім соціальним середовищем, а ефективність виховної роботи дедалі більше залежить від того, наскільки широко педагог залучає до неї громадськість.

Соціальне партнерство відкриває нові можливості для професійного виховання. Завдяки співпраці з підприємствами студенти знайомляться з сучасним виробництвом, беруть участь у професійних конкурсах, майстер-класах, волонтерських та екологічних проєктах. Це допомагає їм краще усвідомити значення обраної професії та відчувати власну причетність до професійної спільноти.

2. Робота з батьками у закладах професійної освіти

На відміну від школи, взаємодія з батьками у закладах професійної освіти має свої особливості. Значна частина здобувачів освіти вже є повнолітніми, тому основою співпраці стає не контроль, а партнерські відносини, спрямовані на підтримку професійного становлення молодшої людини.

Формами такої взаємодії можуть бути батьківські збори, індивідуальні консультації, онлайн-зустрічі, інформаційні розсилки, спільні виховні заходи, дні відкритих дверей, сімейні професійні свята.

Особливо важливо підтримувати зв'язок із батьками першокурсників, адже саме перший рік навчання часто супроводжується труднощами адаптації до нового середовища.

3. Взаємодія з громадськістю як чинник професійного виховання

Саме взаємодія із громадськістю сьогодні стає одним із найважливіших напрямів виховної діяльності.

До громадських партнерів закладу професійної освіти належать: підприємства й організації; професійні асоціації; громадські організації; благодійні фонди; волонтерські центри; органи місцевого самоврядування; молодіжні центри; центри зайнятості; ветеранські організації; заклади культури та спорту.

Таке партнерство створює умови для проведення спільних акцій, благодійних проєктів, екологічних ініціатив, профорієнтаційних заходів, зустрічей із роботодавцями, майстер-класів, професійних конкурсів.

Особливо ефективними є волонтерські проєкти. Наприклад, студенти транспортних спеціальностей можуть допомагати у ремонті автомобілів для потреб військових підрозділів або брати участь у технічному обслуговуванні транспорту благодійних організацій. Така діяльність формує відповідальність, професійну гордість, громадянську позицію та готовність працювати на благо суспільства.

4. Цифрові комунікації у взаємодії з батьками та громадськістю

Сучасне соціальне партнерство дедалі більше реалізується у цифровому просторі. Заклади освіти використовують офіційні сайти, соціальні мережі,

месенджери, електронні платформи, відеоконференції для організації спільної діяльності.

Завдяки цифровим комунікаціям батьки оперативно отримують інформацію про успіхи студентів, а громадські організації можуть швидко долучатися до спільних проєктів незалежно від місця перебування. Цифрові технології сприяють відкритості закладу освіти, формують його позитивний імідж та зміцнюють довіру громади.

Питання для обговорення

1. Чому соціальне партнерство є важливою складовою сучасної виховної роботи?
2. Які форми співпраці закладу професійної освіти з роботодавцями є найбільш ефективними?
3. Чим відрізняється робота з батьками у ЗП(ПТ)О від взаємодії із сім'ями школярів?
4. Які цифрові засоби комунікації доцільно використовувати під час взаємодії з громадськістю?
5. Як громадські організації можуть впливати на професійне становлення майбутніх фахівців?

Практичні завдання

1. Розробіть план проведення Дня відкритих дверей за участю роботодавців.
2. Запропонуйте проєкт співпраці закладу освіти з місцевою громадською організацією.
3. Складіть календар спільних виховних заходів закладу освіти та соціальних партнерів.
4. Розробіть інформаційний буклет для батьків першокурсників.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте досвід співпраці одного із закладів професійної освіти з громадськими організаціями.
2. Підготуйте повідомлення на тему «Соціальне партнерство як чинник професійного виховання молоді».
3. Розробіть чек-лист для організації співпраці закладу освіти із соціальними партнерами.
4. Створіть презентацію «Громадські організації як партнери сучасного закладу професійної освіти».

Творче завдання

Напишіть есе на тему:

«Що важливіше для сучасного закладу освіти: співпраця з батьками чи взаємодія з громадою?»

Тести для самоконтролю

1. Соціальне партнерство - це:

- а) контроль діяльності закладу освіти;
- б) система взаємодії закладу освіти з різними соціальними інституціями для досягнення спільних цілей;
- в) проведення батьківських зборів;
- г) організація виробничої практики.

2. До соціальних партнерів закладу професійної освіти належать:

- а) роботодавці;
- б) громадські організації;
- в) органи місцевого самоврядування;
- г) усі відповіді правильні.

3. Основою взаємодії закладу освіти з громадськістю є:

- а) адміністративний контроль;
- б) конкуренція;
- в) партнерство, довіра та взаємна відповідальність;
- г) фінансова залежність.

Запам'ятайте!

- Ефективне виховання можливе лише за умови партнерської взаємодії закладу освіти, сім'ї, роботодавців і громадськості.
- У закладах професійної освіти особливого значення набуває співпраця із соціальними партнерами, які сприяють професійному становленню здобувачів освіти.
- Робота з батьками має ґрунтуватися на взаємній довірі, повазі та підтримці професійного розвитку молодшої людини.
- Громадські організації, підприємства та волонтерські об'єднання є важливими учасниками сучасного виховного процесу.
- Цифрові комунікації забезпечують відкритість закладу освіти, оперативність взаємодії та розширюють можливості соціального партнерства.
- Участь здобувачів освіти у спільних громадських і волонтерських проєктах сприяє формуванню громадянської відповідальності, професійної культури та соціальної активності.

Рекомендована література:

Основна: 19, 21

Додаткова: 20

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Сучасна професійна освіта дедалі більше орієнтується на формування активної, відповідальної та ініціативної особистості. Роботодавці очікують від молодих фахівців не лише професійних знань і практичних умінь, а й здатності працювати в команді, приймати рішення, організовувати діяльність інших, проявляти ініціативу та відповідальність. Саме ці якості формуються через студентське самоврядування.

Студентське самоврядування -це не формальний орган, який організовує свята чи веде сторінку закладу освіти у соціальних мережах. Це школа демократії, громадянської активності та лідерства. Саме тут здобувачі освіти вчаться домовлятися, брати відповідальність за прийняті рішення, працювати в команді, вирішувати конфлікти та реалізовувати власні ідеї.

Особливої актуальності студентське самоврядування набуває сьогодні, коли українська молодь активно долучається до волонтерського руху, громадських ініціатив, благодійних проєктів та допомоги державі. Через участь у таких видах діяльності формується не лише професіонал, а й відповідальний громадянин України.

Основні категорії та поняття: студентське самоврядування; лідерство; лідерський потенціал; демократичне управління; громадянська активність; молодіжна політика; волонтерство; команда; командоутворення; проєктна діяльність; відповідальність; соціальна ініціатива; фасилітація; мотивація; молодіжне лідерство.

1. Студентське самоврядування як складова виховної системи закладу освіти

Студентське самоврядування є важливою складовою демократичного управління закладом освіти. Воно створює умови для активної участі здобувачів освіти у вирішенні питань студентського життя, сприяє розвитку самостійності, відповідальності та громадянської свідомості.

Участь у самоврядуванні дозволяє молоді відчувати власну значущість, навчитися працювати у колективі, аргументовано відстоювати власну думку та відповідати за прийняті рішення. Саме тому студентське самоврядування розглядається не лише як форма організації дозвілля, а як ефективний засіб виховання майбутнього фахівця.

2. Лідерство як професійна компетентність сучасного фахівця

У сучасному світі поняття лідерства вже давно вийшло за межі управлінської діяльності. Лідер потрібний у будь-якій професії: майстер виробничого навчання, механік, логіст, диспетчер, викладач чи інженер.

Лідерство проявляється у здатності брати відповідальність, організовувати інших, підтримувати команду, знаходити рішення у складних ситуаціях.

Лідерські якості не є вродженими - вони розвиваються у процесі діяльності. Саме участь у студентському самоврядуванні створює умови для розвитку ініціативності, організаторських здібностей, відповідальності, уміння вести за собою інших.

Особливо цінним є так зване службове (сервісне) лідерство, коли людина прагне не влади, а допомоги іншим, розвитку команди та спільного досягнення результату. Саме такий тип лідерства сьогодні найбільше цінується роботодавцями.

3. Основні напрями діяльності студентського самоврядування

Діяльність органів студентського самоврядування охоплює різні сфери життя закладу освіти: представництво інтересів студентів; організацію культурно-масових заходів; участь у волонтерських проєктах; проведення благодійних акцій; підтримку академічної доброчесності; розвиток студентських медіа; організацію спортивних заходів; екологічні ініціативи; участь у роботі вчених рад та інших дорадчих органів; міжнародне молодіжне співробітництво.

Особливо ефективними є соціальні проєкти, які реалізують самі студенти. Наприклад, майбутні автомеханіки можуть організувати акцію з безкоштовного технічного огляду велосипедів або допомогти відремонтувати транспорт волонтерських організацій. Такі ініціативи розвивають не лише професійні навички, а й соціальну відповідальність.

4. Роль педагога у розвитку студентського самоврядування

Однією з найпоширеніших помилок є надмірний контроль діяльності студентського самоврядування. Якщо педагог сам ухвалює всі рішення, розподіляє обов'язки та контролює кожен крок студентів, самоврядування перетворюється на формальність.

Сучасний педагог має бути наставником, консультантом і фасилітатором. Його завдання - підтримати студентські ініціативи, допомогти знайти ресурси, навчити працювати в команді та аналізувати результати діяльності.

Саме така модель взаємодії формує справжню відповідальність і готовність молоді до самостійного професійного життя.

Питання для обговорення

1. Яку роль відіграє студентське самоврядування у виховному процесі?
2. Якими якостями повинен володіти сучасний студентський лідер?
3. Як педагог може підтримати студентські ініціативи, не обмежуючи їхню самостійність?
4. Які форми діяльності студентського самоврядування є найбільш ефективними в закладах професійної освіти?

5. Як участь у волонтерських проєктах сприяє професійному становленню молоді?

Практичні завдання

1. Розробіть структуру органу студентського самоврядування для закладу професійної освіти.
2. Підготуйте план роботи студентської ради на один семестр.
3. Запропонуйте соціальний або волонтерський проєкт, який могли б реалізувати студенти транспортних спеціальностей.
4. Складіть перелік заходів, спрямованих на розвиток лідерських якостей здобувачів освіти.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте положення про студентське самоврядування одного із закладів професійної освіти.
2. Підготуйте повідомлення на тему «Лідерство як чинник професійного успіху сучасного фахівця».
3. Розробіть програму тренінгу «Я - лідер своєї команди».
4. Створіть пам'ятку для студентського активу «10 правил ефективної командної роботи».

Творче завдання

Напишіть есе на тему: «Лідер — це посада чи відповідальність?»

Обсяг - 2–3 сторінки.

Тести для самоконтролю

Студентське самоврядування - це:

- а) форма контролю студентів;
- б) право здобувачів освіти самостійно вирішувати питання студентського життя та брати участь в управлінні закладом освіти;
- в) діяльність адміністрації;
- г) організація дозвілля.

До основних якостей сучасного лідера належать:

- а) відповідальність;
- б) комунікабельність;
- в) ініціативність;
- г) усі відповіді правильні.

Основна роль педагога у діяльності студентського самоврядування полягає в тому, щоб:

- а) приймати всі рішення замість студентів;
- б) контролювати кожен захід;
- в) бути наставником, консультантом і фасилітатором;
- г) виконувати функції голови студентської ради.

Запам'ятайте!

- Студентське самоврядування є важливою складовою демократичного управління закладом освіти та ефективним засобом виховання активної особистості.
- Лідерські якості формуються насамперед у процесі практичної діяльності, а не лише під час теоретичного навчання.
- Участь у студентському самоврядуванні сприяє розвитку відповідальності, комунікативних умінь, організаторських здібностей і громадянської свідомості.
- Педагог має підтримувати студентські ініціативи, створювати умови для їх реалізації та виступати наставником, а не керівником кожного кроку студентів.
- Волонтерська, проектна та громадська діяльність є ефективними засобами розвитку лідерського потенціалу майбутніх фахівців.
- Ефективне студентське самоврядування ґрунтується на принципах демократії, відкритості, партнерства, добровільності та відповідальності.

Рекомендована література:

Основна: 2, 12, 23

Додаткова: 22

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

ОРГАНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО, ГРОМАДЯНСЬКОГО ТА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Події останніх років кардинально змінили уявлення про роль освіти в житті суспільства. Заклади професійної освіти сьогодні готують не лише майбутніх кваліфікованих робітників, техніків чи майстрів виробничого навчання. Вони формують громадян, які усвідомлюють свою відповідальність перед державою, поважають права людини, знають історію свого народу, здатні діяти в інтересах суспільства та захищати демократичні цінності.

Національно-патріотичне виховання вже давно перестало бути лише проведенням урочистостей до державних свят. Це насамперед формування внутрішньої позиції особистості, її моральних орієнтирів, громадянської відповідальності, поваги до законів, готовності працювати на благо України та брати участь у розбудові демократичного суспільства.

Саме в закладах професійної освіти молоді люди проходять важливий етап дорослішання. Вони починають працювати, отримують перший професійний досвід, навчаються приймати самостійні рішення. Саме тому

виховна робота повинна допомогти їм стати не лише висококваліфікованими фахівцями, а й активними громадянами своєї держави.

Основні категорії та поняття: Національно-патріотичне виховання; громадянська компетентність; громадянська відповідальність; патріотизм; правова культура; правове виховання; демократія; права людини; волонтерство; громадянська активність; державні символи; соціальна відповідальність; національна ідентичність; громадянське суспільство; служіння суспільству.

1. Національно-патріотичне виховання як стратегічний напрям сучасної освіти

Національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики. Його головною метою є формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, поважає Конституцію України, державні символи, культурну спадщину та готова брати участь у розвитку держави.

Справжній патріотизм не формується шляхом повчань або декларацій. Він народжується через особистий досвід, участь у суспільно корисній діяльності, знайомство з історією рідного краю, спілкування з людьми, які своєю працею чи мужністю служать Україні. Саме тому ефективне патріотичне виховання має бути діяльним і ґрунтуватися на реальних справах.

2. Громадянське та правове виховання здобувачів освіти

Громадянське виховання спрямоване на формування активної життєвої позиції, поваги до прав людини, уміння брати участь у демократичних процесах і відповідально ставитися до власних обов'язків.

Правове виховання допомагає молоді усвідомити значення законності, справедливості та відповідальності за власні вчинки. Майбутній фахівець повинен знати не лише професійні стандарти, а й основи трудового законодавства, академічної доброчесності, цифрової безпеки та етики професійної діяльності.

Особливо важливо, щоб здобувачі освіти розуміли: дотримання закону - це не формальність, а основа довіри, безпеки та ефективної взаємодії в суспільстві.

3. Форми та методи організації громадянського і патріотичного виховання

Сучасна виховна робота передбачає використання різноманітних інтерактивних форм: зустрічі з військовими, ветеранами, волонтерами; благодійні ярмарки; волонтерські проекти; екологічні акції; дебати; круглі столи; історичні квести; тематичні виставки; екскурсії до музеїв; флешмоби; інформаційні кампанії; перегляд і обговорення документальних фільмів; участь у громадських ініціативах.

Наприклад, студенти транспортних спеціальностей можуть реалізувати проєкт «Транспорт для Перемоги», допомагаючи волонтерським організаціям у технічному обслуговуванні автомобілів або проводячи благодійні акції зі збору необхідних матеріалів. Такі проєкти формують не лише професійні компетентності, а й відповідальність, людяність і громадянську зрілість.

4. Роль педагога у формуванні громадянської позиції молоді

Педагог є не лише організатором виховної діяльності, а й носієм певних цінностей. Молодь насамперед сприймає не слова, а поведінку дорослого, його ставлення до людей, до професії, до країни.

Сучасний педагог має створювати атмосферу взаємної поваги, відкритого діалогу, підтримувати студентські ініціативи, заохочувати участь у волонтерській діяльності, розвивати критичне мислення та медіаграмотність. Саме такий підхід сприяє формуванню свідомих громадян, здатних відповідально діяти в умовах сучасних викликів.

Питання для обговорення

1. У чому полягає сутність національно-патріотичного, громадянського та правового виховання?
2. Які форми виховної роботи найбільш ефективні для формування громадянської компетентності молоді?
3. Яку роль відіграє волонтерська діяльність у професійному становленні здобувачів освіти?
4. Як педагог може сприяти розвитку правової культури студентів?
5. Чому важливо поєднувати патріотичне виховання з розвитком критичного мислення та поваги до прав людини?

Практичні завдання

1. Розробіть сценарій виховного заходу до Дня Конституції України або Дня Гідності та Свободи.
2. Створіть план реалізації волонтерського проєкту для здобувачів освіти транспортних спеціальностей.
3. Підготуйте інформаційний буклет «Права та обов'язки здобувача освіти».
4. Запропонуйте інтерактивний квест, присвячений державним символам та історії України.

Завдання

1. Проаналізуйте причини низької ефективності проведених заходів.
2. Які педагогічні помилки були допущені під час їх організації?
3. Запропонуйте сучасні інтерактивні форми громадянського та патріотичного виховання, які могли б зацікавити молодь.
4. Як можна інтегрувати цифрові технології та соціальні мережі в організацію таких заходів?

5. Які критерії доцільно використати для оцінювання ефективності громадянського виховання?

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте сучасні нормативні документи щодо організації національно-патріотичного виховання в Україні.
2. Підготуйте повідомлення на тему «Волонтерство як школа громадянської відповідальності».
3. Розробіть пам'ятку «Права, свободи та відповідальність сучасного громадянина».
4. Доберіть приклади успішних громадянських ініціатив молоді та проаналізуйте їх виховний потенціал.

Творче завдання

Напишіть есе на тему: «Любов до Батьківщини починається з відповідальності за власні вчинки». Обсяг - 2-3 сторінки.

Тести для самоконтролю

Основною метою національно-патріотичного виховання є:

- а) формування знань з історії;
- б) організація урочистих заходів;
- в) формування громадянина-патріота, який усвідомлює свою відповідальність перед державою та суспільством;
- г) проведення тематичних бесід.

До форм громадянського виховання належать:

- а) волонтерські проєкти;
- б) дебати;
- в) громадські акції;
- г) усі відповіді правильні.

Основою правового виховання є:

- а) страх покарання;
- б) суворий контроль;
- в) повага до закону, прав людини та особиста відповідальність;
- г) адміністративні обмеження.

Запам'ятайте!

- Національно-патріотичне виховання спрямоване на формування особистості, яка усвідомлює свою відповідальність перед державою, суспільством і професійною спільнотою.
- Громадянська компетентність поєднує знання, цінності, уміння та готовність діяти в інтересах демократичного суспільства.
- Правове виховання формує повагу до законів, прав людини, академічної доброчесності та професійної етики.

- Найефективнішими формами громадянського виховання є діяльність, участь у соціальних і волонтерських проєктах, дискусіях та громадських ініціативах.
- Педагог є прикладом громадянської культури та сприяє формуванню активної життєвої позиції здобувачів освіти.
- Виховання сучасного фахівця неможливе без поєднання професійної підготовки, громадянської відповідальності, патріотизму та поваги до прав людини.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ, КОНФЛІКТІВ ТА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Сучасний заклад професійної освіти - це не лише місце, де здобувають професію. Це простір, у якому молоді люди навчаються взаємодіяти, працювати в команді, будувати міжособистісні стосунки, приймати відповідальні рішення та розв'язувати життєві проблеми. Саме тому створення психологічно безпечного освітнього середовища є одним із ключових завдань виховної роботи.

Булінг, конфлікти, агресивна або девіантна поведінка негативно впливають не лише на емоційний стан окремого здобувача освіти, а й на атмосферу всього колективу. Вони знижують мотивацію до навчання, погіршують психологічний клімат, руйнують довіру між учасниками освітнього процесу та можуть стати причиною соціальної ізоляції молоді людини.

Педагог професійної освіти повинен не лише вміти реагувати на такі ситуації, а й запобігати їх виникненню. Саме профілактика є найефективнішим шляхом створення культури взаємної поваги, толерантності, відповідальності та ненасильницького спілкування.

Основні категорії та поняття

Булінг; кібербулінг; конфлікт; медіація; девіантна поведінка; агресія; насильство; психологічна безпека; толерантність; емпатія; ненасильницьке спілкування; профілактика; психологічний клімат; освітнє середовище; соціальна адаптація.

1. Булінг як соціально-педагогічна проблема

Булінг -це систематичне цькування, психологічне, фізичне, економічне або інформаційне насильство, яке здійснюється щодо однієї особи або групи осіб. Його головною ознакою є повторюваність дій та нерівність сил між учасниками ситуації.

У закладах професійної освіти булінг може проявлятися у формі насмішок, образ, ізоляції, поширення неправдивої інформації, приниження через соціальні мережі або дискримінації за різними ознаками.

Особливо небезпечним є кібербулінг, адже він може тривати цілодобово, поширюватися на необмежену аудиторію та завдавати серйозної психологічної шкоди.

2. Конфлікти у студентському колективі та шляхи їх конструктивного розв'язання

Конфлікт є природною складовою людських взаємин. Сам по собі він не є негативним явищем. Проблема виникає тоді, коли конфлікт супроводжується агресією, приниженням або небажанням сторін шукати взаємоприйнятне рішення.

Завдання педагога полягає не в тому, щоб повністю уникати конфліктів, а навчити молодь конструктивно їх розв'язувати. Для цього використовуються переговори, активне слухання, техніки «Я-повідомлень», медіація, групове обговорення, фасилітація та ненасильницьке спілкування.

Формування культури діалогу є важливою умовою створення здорового психологічного клімату в академічній групі.

3. Девіантна поведінка молоді та її профілактика

Девіантною називають поведінку, що відхиляється від загальноприйнятих соціальних норм. Її причинами можуть бути складні сімейні обставини, негативний вплив соціального середовища, психологічні труднощі, залежності, низький рівень комунікативної культури або відсутність позитивної мотивації.

Ефективна профілактика передбачає комплексний підхід: створення доброзичливого освітнього середовища, розвиток емоційного інтелекту, залучення молоді до творчої, спортивної, волонтерської та проєктної діяльності, співпрацю педагогів із психологами, соціальними педагогами, батьками та громадськими організаціями.

4. Роль педагога у створенні безпечного освітнього середовища

Сучасний педагог має бути не лише викладачем, а й наставником, який уміє бачити труднощі здобувачів освіти, підтримувати їх, своєчасно реагувати на прояви насильства та допомагати будувати конструктивні взаємини.

Безпечне освітнє середовище створюється щоденно — через повагу, справедливість, відкритість до діалогу, партнерство, підтримку студентських ініціатив, розвиток емоційної культури та особистий приклад педагога.

Питання для обговорення

1. Чим булінг відрізняється від звичайного конфлікту?
2. Які причини виникнення девіантної поведінки серед молоді?
3. Яку роль відіграє педагог у профілактиці булінгу?

4. Які методи конструктивного розв'язання конфліктів є найбільш ефективними?
5. Як створити психологічно безпечне освітнє середовище?

Практичні завдання

1. Розробіть пам'ятку «Алгоритм дій педагога у випадку виявлення булінгу».
2. Запропонуйте програму профілактики конфліктів для академічної групи.
3. Створіть інформаційний буклет «Безпечне освітнє середовище: відповідальність кожного».
4. Розробіть тренінгову вправу з розвитку емпатії та навичок ненасильницького спілкування.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте нормативно-правові документи України щодо протидії булінгу.
2. Підготуйте повідомлення «Роль емоційного інтелекту у профілактиці конфліктів».
3. Розробіть вправу для розвитку навичок конструктивної комунікації.
4. Доберіть приклади успішних програм створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти.

Творче завдання

Напишіть есе на тему:

«Поважати людину - означає створювати простір, у якому вона не боїться бути собою».Обсяг - 2–3 сторінки.

Тести для самоконтролю

1. Булінг - це:

- а) будь-яка суперечка між студентами;
- б) систематичне цькування, що супроводжується нерівністю сил між учасниками;
- в) одноразовий конфлікт;
- г) критичне зауваження викладача.

2. До ефективних способів профілактики булінгу належать:

- а) розвиток емпатії;
- б) навчання ненасильницькому спілкуванню;
- в) створення безпечного освітнього середовища;
- г) усі відповіді правильні.

3. Основою конструктивного розв'язання конфлікту є:

- а) ігнорування проблеми;

- б) покарання однієї зі сторін;
- в) відкритий діалог, взаємна повага та пошук спільного рішення;
- г) уникнення спілкування.

Запам'ятайте!

- Безпечне освітнє середовище є необхідною умовою ефективного навчання, виховання та професійного становлення молоді.
- Булінг відрізняється від звичайного конфлікту систематичністю, повторюваністю та дисбалансом сил між учасниками.
- Профілактика булінгу є значно ефективнішою, ніж реагування на вже сформовані випадки насильства.
- Конструктивне розв'язання конфліктів ґрунтується на взаємній повазі, відкритому діалозі, емпатії та готовності сторін до співпраці.
- Педагог відіграє ключову роль у формуванні культури взаємоповаги, ненасильницького спілкування та психологічної безпеки.
- Розвиток емоційного інтелекту, комунікативної культури та громадянської відповідальності є важливими чинниками профілактики девіантної поведінки.

Рекомендована література:

Основна: 5, 12, 14

Додаткова: 15

Перелік рекомендованої літератури:

1. Бех І. Д. Особистість у просторі виховання : навч.-метод. вид. Київ : Інтерсервіс, 2021. 246 с. <https://surl.li/khjhpgr>
2. Биков В. Ю., Спірін О. М. Розвиток громадянських компетентностей молоді в умовах цифрової трансформації освіти. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5, № 2.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (зі змінами). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (у частині студентського самоврядування).
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 № 2657-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#n23>
6. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 № 3236-VI (зі змінами).
7. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
8. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР (зі змінами).

9. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР (зі змінами).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/9880#Text>
10. Конституція України.
11. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (наказ МОН України від 06.06.2022 № 527).
12. Енциклопедія освіти/ Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021, 1144с.
<https://surl.li/jzuijn>
13. Литвинова С. Г. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в цифровому освітньому середовищі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2023. № 96(4). С. 15–29.
14. Алгоритм взаємодії щодо превенції та протидії булінгу в закладах освіти/пресслужба МОН України.- 13.09.2024.
<https://mon.gov.ua/news/alhorytm-vzaiemodii-shchodo-preventsii-ta-protydii-bulinhu-v-zakladakh-osvity>
15. Протидія булінгу та насильства. Перспективний план протидії булінгу 2024-2025 р. https://drive.google.com/file/d/1tIgbZu_9y2it-XOePsy27Bmf6by8Zrud/view додат
16. Про методичні рекомендації щодо організації виховного процесу в закладах освіти: Лист Міністерства освіти і науки України м. Київ від 19 листопада 2024 р. № 1/21639-24 <https://mon.gov.ua/npa/pro-metodychni-rekomendatsii-shchodo-orhanizatsii-vykhovnoho-protsesu-v-zakladakh-osvity>
17. Супрун М. О. Загальнотеоретичні засади методики виховної роботи в спеціальній школі: Методичний посібник. Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2024 р. 202 с <https://surl.li/vrzpjb>
18. Белан Т.Г. Педагогіка (Методика виховної роботи) : навчально-методичний посібник до практичних робіт для студентів спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Чернівці: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. 64 с
19. Кондрашова, Л.В., Лаврентьєва, О.О., Зеленкова, Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник / Л.В.Кондрашова, О.О.Лаврентьєва, Н.І.Зеленкова. – Кривий Ріг : КДПУ, 2008 – 187 с. https://nova-bdt.at.ua/_ld/0/3_met_vix_rob.pdf
20. Сучасні педагогічні практики в роботі з батьками здобувачів освіти https://testportalua.com/load/programi/suchasni_pedagogichni_praktiki_v_r_oboti_z_batkami_zdobuvachiv_osviti/3-1-0-2879
21. Робота з батьками в навчальному закладі <https://sntin.com.ua/wp-content/uploads/2021B8.pdf>
22. Про затвердження Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0166290-01>
23. Теорія і методика виховання Навчальний посібник/Національний університет біоресурсів <https://studfile.net/nubip/>

